

om tillåtelse att, utan hinder af föreskriften i 1 § 2 mom. af den för Utskottet gällande instruktion, få, i likhet med hvad vid 1859—1860 årens riksdag egde rum, särskildt behandla och afgifva utlåtande om användandet af den sedan 1865 års början upplupna bankovinst.

Stockholm den 14 Februari 1867.

N:o 4.

Ank. till Riksd. Kansli d. 15 Febr. 1867, kl. 8 e. m.

Berättelse, angående verkställd undersökning och granskning af Bankens tillstånd, styrelse och förvaltning.

Till fullgörande af föreskriften i 4 § af Utskottets instruktion, får, efter verkställd undersökning och granskning af Bankoverkets tillstånd samt huru det samma efter nästförflutna riksdag styrdt och förvaltadt blifvit, Utskottet härom afgifva följande berättelse, omfattande tiden från och med den 16 Oktober 1865, intill hvilken dag decharge vid sistlidne riksdag meddelats Banko-fullmäktige, till och med slutet af år 1866.

Vid den verkställda undersökningen har Utskottet genomgått den af Revisorerne till granskning af Bankoverket år 1866 afgifna och från Kamrarne till Utskottet remitterade berättelse, äfvensom Banko-fullmäktiges med Utskottets Memorial N:o 1 Riksdagen meddelade berättelse med deri åberopade bilagor, hvarjemte Utskottet tagit kännedom af fullmäktiges såväl allmänna som särskilda protokoll för den tid granskningen omfattar; och som nyssnämnde berättelser omförmåla det väsendtligaste af hvad vid Bankens förvaltning förekommit, inskränker sig denna berättelse till allenast de ärenden, i fråga om hvilka särskildt yttrande ansetts erforderligt.

§ 1.

(Rev.-ber. § 4, Fullm. ber. § 1 sid. 6.)

Anförde §§ i berättelserna omförmåla det af Banko-fullmäktige i April månad förlidet år fattade beslut att för Bankens räkning öfvertaga obligationer för 1,103,500 thaler preuss. kurant, tillhörande det af Riksgälds-kontoret år 1865 med Nordtyska Banken i Hamburg, von Erlanger i Frankfurt, m. fl. avslutade lån å nio millioner thaler, utan att likväl hvarken i revisorerens eller fullmäktiges berättelser någon utförligare redogörelse blifvit meddelad för de skäl, som vid fullmäktiges öfverläggningar i detta viktiga ämne blifvit såväl för som emot den ifrågasatta åtgärden anförda.

Då emellertid densamma i flera afseenden innebär en ganska stor betydelse, har Utskottet ansett sig icke böra underlåta att meddela Riksdagen en så omständlig framställning af detta ämne, som genom de för Utskottet tillgängliga handlingar kunnat åstadkommas, vid hvilken framställning Utskottet derjemte torde få hänvisa till hvad i samma ämne förekommer å sid. 71 och följande i den af revisorerne år 1866 afgifna berättelse angående granskningen af Riksgälds-kontorets förvaltning.

Den 19 April 1866 anmäldes i Banko-fullmäktiges sammanträde en af fullmäktige i Riksgälds-kontoret den 17 i samma månad aflåten skrifvelse, deri sist-bemälde fullmäktige, med tillkännagifvande att, utaf ofvan omförmålda, med Nordtyska Banken i Hanuburg, von Erlanger i Frankfurt, m. fl. kontraherade lån å nio millioner thaler, endast fyra millioner thaler blifvit öfvertagna, och att således, af de för lånet utgifna, med 5 procent ränta löpande obligationer, ett belopp af fem millioner thaler efter den 1 Oktober 1866 blefve för Riksgälds-kontoret disponibelt, hemställt, huruvida Banko-fullmäktige vore benägne att för Bankens räkning öfvertaga större eller mindre del af sistnämnda obligationer, samt att, i händelse afseende å denna framställning fästades, underhandling om de närmare villkoren för ett sådant öfvertagande måtte ske genom deputerade.

Vid den öfverläggning, som i anledning häraf hos Banko-fullmäktige förekom, upplystes till en början, att den gjorda framställningen stode i sammanhang med det förslag Skandinaviska Kreditaktiebolaget, på sätt en af bolaget hos Fullmäktige vid deras förra sammanträde föredragen, nu på bordet hvilande framställning i likartad syftning omförmålde, haft för afsigt att afgifva och hvilket förslag nu blifvit till Riksgälds-kontoret framställt.

Tillika förekom, att möjligheten af detta förslags bringande till verkställighet väsendtligen skulle bero deraf, om Riksbanken ville understödja detsamma genom att öfvertaga någon del af det ifrågavarande beloppet, fem millioner Thaler. Endast under förutsättning att Riksbanken öfvertog omkring en million Thaler,

Angående
inköp för
Bankens
räkning af
Riksgälds-
kontorets
obligatio-
ner.

vore nemligen Skandinaviska Kreditaktiebolaget villigt att öfvertaga fast två millioner Thaler och i option, att bestämmas inom någon viss tid, återstående två millioner Thaler.

Beträffande sjelfva saken yttrades bland Banko-fullmäktige skiljaktiga meningar. Å ena sidan anmärktes, att då genom den ifrågasatta operationen en del af Banken tillhöriga, för uppfyllandet af dennes egna ändamål afsedda medel komme att till Statsverket öfverlemnas emot dess skuldförbindelser, densamma innebure ett sammanblandande af Bankens och Statsverkets affärer, hvarpå föregående tider lemnat flera exempel, som varnade emot ett förnyande. Sådant sammanblandande hade, vid inträffade trångmål för Statsverket, haft till följd icke allenast förlust för Banken af de till Statsverket lemnade förskott, utan äfven rubbningar i landets hela penningeväsende och alla deraf beroende förhållanden. Oafsedt detta, skulle, enär erfarenheten bitintills visat, att Banken icke kunde påräkna att, åtminstone utan fara för betydlig förlust, vid inträffande behof realisera innehafvande obligationer, de medel, som komme att användas till det ifrågasatta obligationsköpet, blifva bundna på ett sådant sätt, att Banken icke kunde åter få dem disponibla, om och när behof deraf uppstod.

Utsigterna för en icke aflägsen framtid vore sådana, att denna omständighet ej borde förbises. Den allmänna politiska ställningen i Europa hotade med förvecklingar, hvilkas verkningar lätt kunde sträcka sig äfven till Sverige; landets handelsställning vore föga gynnsam; Bankens metalliska kassa vore låg och kunde sannolikt snart komma att erfara påkänningar, då vaxelkurserna vore höga och konjunkturerna för afsättningen af landets hufvudprodukter föga lofvande; hvarförutan icke heller borde lemnas ur sigte, att de betydliga belopp, som innestode på upp- och afskrifningsräkning, hufvudsakligast tillhörande enskilda banker, synnerligen under sådana förhållanden, som de nu antyddas, kunde komma att till stor del på en gång uttagas; och då, efter hvad uppgifvits, Riksgälds-kontorets ifrågavarande obligationer icke kunde till Banken öfverlemnas, eller åtminstone icke finge af Banken afyttras förr än i nästkommande Oktober månad, så vore Banken under hela fem månader alldeles urståndsatt att för andra, om än aldrig så trängande behof, använda de medel, som för dessa obligationer afsågos. Det vore dessutom känt, att inom Banko-Utskottet fråga väckts om användande af vissa Bankens medel till operationer, som afsåge understödjande af jordbruksnäringen, och äfven med afseende härpå borde fullmäktige icke nu ingå i ett så beskaffadt förfogande som det ifrågasatta.

Å andra sidan åter erinrades, att då, enligt 4 § i Banko-reglementet, Banko-fullmäktige vore berättigade att använda reservfondens medel till likvid af obligationer, som Banken på grund af uppgjortt kontrakt eller eljest öfvertog eller inköpte, fullmäktige vore af reglementet lika oförhindrade att med Riksgälds-kontoret ingå aftal om obligationsköp, som att på annan väg inköpa sådana,

Den invändning, som grundar sig på betänkligheten mot en sammanblandning af Bankens affärer med Statsverkets, vore alltså utan stöd i hvad angick fullmäktiges befogenhet enligt reglementet att besluta den ifrågasatta operationen. Farhågan för de möjliga följderna kunde ej heller härledas från de nuvarande förhållandena. De förluster, Banken tillförene måst genom Statens förlägenhet vidkännas och de rubbningar i penningeväsendet deraf följt, hade uppkommit ej allenast genom allmänna och stora svårigheter, i hvilka landet hade råkat genom långvariga krig, som tagit alla dess tillgångar i anspråk, utan måhända äfven derigenom att insigten om vigten af myntvärdets bevarande mot rubbningar då ännu icke hade gjort sig tillräckligt gällande. Den numera allmänna öfvertygelsen om nödvändigheten häraf kunde med skäl antagas förebygga en sådan fara. Men huru man än ville betrakta landets ställning och utsigterna för framtiden, borde några så beskaffade ytterligheter, vare sig i ekonomiskt eller politiskt afseende, knappast vara att frukta. Om man ville betrakta den ifrågavarande operationen såsom en sammanblandning af Bankens och Statens affärer, så hade en sådan redan skett, då Banken öfvertog icke mindre 1,600,000 Thaler af det år 1860 afslutade statslån och det kunde ej nekas, att jemförelsen mellan lån från Banken till Riksgäldskontoret och inköp af obligationer, hvilka öfvertagas af enskilda penningeinstitutioner samt ansåges realisabla, vore oriktig. Äfven i detta sednare hänseende kunde Svenska Riksbanken icke undandraga sig förpligtelser, som andra Statsbanker i vida högre mån måst underkasta sig. Den föreslagna åtgärden måste vara af stor nytta, om den kunde bidraga dertill att Riksgäldskontorets lånebehof blefve hufvudsakligen genom inhemska penningeinträtningars biträde uppfyllt, synnerligen då anskaffandet af statslån hos utländska kapitalister visat sig förenadt med så stora svårigheter, att försök dertill sannolikt för närvarande icke skulle lyckas under andra vilkor än sådana, som blefve mycket betungande och betydligt nedsatte Statens kredit i utlandet.

Bankens ställning vore sådan, att den ganska väl tilläte användandet af en del utaf dess medel för det ifrågasatta viktiga ändamålet. Reservfonden hade en behållning af mer än 8,600,000 R:dr, metalliska kassan stode visserligen snarare lågt än högt, men deremot funnos utöfver densamma sedlar effektivt utelöpande endast till omkring nio millioner R:dr, och då detta belopp till det hela låge uti de enskilda bankernas kassor samt af dem alltjemt måste hållas i beredskap, för vaxling af deras egna sedlar, kunde det sägas, att Riksbanken för hvarenda af dess i rörelsen verkligen utelöpande sedlar innehade klingande valuta. Härtill komme, att Diskont-kontorets handels- och näringsfond icke särdeles hårdt anlidades för lån och diskonteringar, så att under en längre tid merendels medel, som kunnat utlånas, legat obegagnade. Betraktadt såsom en placering af Bankens medel vore inköp af de ifrågavarande obligationerna ganska fördelaktigt, då dessa obligationer lemnade en ränta af omkring 5½ procent.

I afseende på de förändringar reservfonden, hvilken för tillfället utgjorde	R:dr 8,668,466: 58
under den närmaste tiden komme att undergå, såvidt de berodde af inkomster, som skulle densamma tillgodoföras, eller af utbetalningar, hvilka derifrån borde utgå, vore förhållandet: att vinsten för det löpande året kunde beräknas till	R:dr 1,800,000: —
att å den 15 Januari 1867 från Allmänna Hypotheksbanken inginge i vidare afräkning å liqviden för öfvertagna fastighetslån	„ 400,000: —
och att af filialbanker, som år 1866 upphörde, vore att påräkna omkring	„ 1,200,000: —
	Sgr R:dr 3,400,000: —

Deremot skulle, till följd af Rikets Ständers redan fattade beslut, före årets utgång till Riksgälds-kontoret utbetalas 1,700,000 R:dr, som, efter afdrag af den liqid Banken å äldre kapitalfordran erhöle med 132,000 R:dr, föranledde en utgift af hvadan reservfonden under första månaderna af år 1867 kunde anses erhålla en tillökning af . . . . . R:dr 1,832,000: — och den genom det ifrågavarande obligationsköpet föranledda minskning i fondens belopp alltså blifva endast omkring 800,000 R:dr, hvilken minskning reservfonden kunde, om utbetalningarne skedde på lämpliga tider, bära, utan att derigenom hvarken denna fond utöfver hvad försigtigheten bjöde försvågades, eller någon rubbning i de för lånerörelsen vidtagna förfoganden behöfde ske. För öfrigt kunde, om behofvet påkallade eller omständigheterna sådant medgäfve, försäljning ske af andra innehafvande obligationer och jemväl Riksgälds-kontorets med $4\frac{1}{2}$ procent ränta, hvilka icke utan olägenhet för Riksgälds-kontoret kunnat utbjudas, så länge Riksgälds-kontoret sökt placering för ytterligare obligationer, men borde kunna afyttras, då Riksgälds-kontoret icke vidare uppträdde såsom lånesökande på de penningemarknader, der dessa papper äro kända och finna afnämare.

Ett skäl emot den ifrågavarande affärens ingående kunde väl tyckas ligga deri, att obligationerna icke af Banken finge disponeras förrän i nästkommande Oktober månad, men om, såsom det ville synas, man skulle varit benägen att ingå i operationen, ifall obligationerna genast fått användas, så vore denna invändning af ingen betydhet, då fråga icke uppstått att under mellantiden på annat sätt binda de ifrågavarande medlen, och Banken i allt fall hade andra obligationer, hvilka i händelse af behof kunde användas och framför dem borde afyttras.

Hvad beträffade det förslag, som inom Banko-Utskottet varit å bane att an-

vända Bankens medel till inköp af obligationer, som skulle utställas till underlättande af jordbruksnäringens behof, så hade den närmare beskaffenheten af omnämnda förslag, så vidt känt vore, ännu icke ens blifvit utvecklad och ännu mindre vore afgjort om och i hvad mån detsamma kunde komma att af Rikets Ständer godkännas. I vanliga fall borde väl fullmäktige, när frågor om särskild användning af Bankens medel hos Banko-Utskottet vore under öfverläggning, icke lemna sådant ur sigte vid sina åtgärder, men såvidt någon jemförelse kunde ega rum rörande vigten af det ändamål, som det inom Banko-Utskottet förevarande förslaget afsåge, och det, som skulle ernås genom Bankens medverkan dertill att Riksgälds-kontoret utan utländsk mellankomst erhöle medel, hvilka¹ måste anskaffas till utförande af redan beslutade, för landets ekonomiska intressen viktiga och välgörande arbeten, kunde det icke förnekas att Bankens åtgärd härvid borde blifva af en öfvervägande nytta för det allmänna äfvensom för Banken sjelf, och då beslutet i denna fråga icke, utan att hela frågan förfölle, kunde uppskjutas, borde fullmäktige icke heller af denna omständighet föranledas att lemna utan afseende den från Riksgälds-kontoret gjorda framställningen.

Som den mening, för hvilken här ofvan sist är redogjort, bland fullmäktige öfvervägde, beslutades, att deputerade till underhandling med Riksgälds-kontoret skulle utses, och valdes dertill Bankens vaxeldeputerade, Professor Selander och Grosshandlaren Schwan; mot hvilket beslut likväl reservation anmäldes af tvänne bland fullmäktige, nemligen Presidenten Åkerman och Doktor Nordlund, hvilka, då utväljandet af deputerade för den ifrågasatta underhandlingen innebure en förutsättning att Banken vore villig inlåta sig på det föreslagna obligationsköpet, men de för sin del på under öfverläggningen emot förslaget anförda, ofvan refererade skäl, funno sig icke böra dertill lemna sina röster, ansågo något val af deputerade icke hafva bort ega rum.

Frågan förekom ånyo vid sammanträde fyra dagar derefter, den 23 April, då de utsedde deputerade anmälde, att, enligt dem, vid sammanträde med de från Riksgälds-kontorets sida utsedde deputerade, meddelade upplysningar, till ränta och amortering af lånet voro anvisade $5\frac{3}{4}$ procent af lånesumman 9,000,000 Thaler under 65 år och att lånet vore öfvertaget till ett pris af 90,6135 procent af nominela beloppet, hvilket pris jemväl skulle gälla för de obligationer Banken öfvertog.

I afseende på frågan om realiserande af de fem millioner, hvilka uti det med Nordtyska banken, von Erlanger, m. fl. afslutade lånekontrakt varit ställda på option, som af dem icke begagnats, hade Riksgälds-fullmäktiges deputerade upplyst, att om Banken öfvertog obligationer för ett värde, motsvarande en million Thaler effektivt, Riksgälds-kontoret hade förhoppning, det Skandinaviska Kreditaktiebolaget, som i sådant afseende till Riksgälds-kontoret framställt anbud, skulle öfvertaga dels två millioner fast, dels återstående två millioner i option, med skyl-

dighet att i sistnämnda afseende inom någon kortare tid bestämma sig samt att inbetalningarne för obligationer, som Banken inköpte, kunde mottagas på de tider, som för Banken voro lägliga, och obligationer till det mot inbetalningarne svarade belopp samtidigt med dessa aflemnas, allenast med förbehåll att obligationerna icke af Banken i marknaden utbjödes före följande Oktober månad. Frågan om den kurs, hvartill thalern skulle beräknas, hade af deputerade ansetts böra blifva föremål för underhandling först sedan det blifvit afgjordt huruvida Banken komme att öfvertaga obligationer.

Efter inhemtande af dessa upplysningar, togo fullmäktige frågan i ytterligare öfvervägande, hvarvid förekom, hurusom, af de upplysningar Riksgälds-fullmäktiges deputerade meddelat, framgick, att Bankens medverkan påräknades såsom en förutsättning vid det af Skandinaviska Kreditaktiebolaget gjorda erbjudande, att, enligt de uppgifna lånevilkoren, Banken för en million Thaler, om denna summa öfvertoges, skulle erhålla 5-procents-obligationer å ett belopp af 1,103,500 Thaler, å hvilka obligationer den effektiva räntan utgjorde fulla 5 1/2 procent, och att Banken kunde, om densamma inginge i transaktionen, få ställa sina utbetalningar efter sin egen beqvämlighet.

Möjligheten för Riksgälds-kontoret att träffa en efter förhållandena gynnsam uppgörelse i och för anskaffandet af dess penningbehof syntes alltså i väsendtlig mån bero af det beslut Banko-fullmäktige kunde komma att fatta, och om fullmäktige öfvertoge en del af de oftaberörda obligationerna, komme denna åtgärd sannolikt att i flera afseenden medföra den största nytta för det allmänna. Vid det förhållande att icke mindre än 5 1/2 procents ränteafkomst erhöles på de använda medlen, vore denna placering vida fördelagtigare än den, som skett uti inköp af Bankens innehafvande hypotheksförenings-obligationer, och tillgång till den ifrågasatta summan af omkring 2,600,000 R:dr R:mt kunde påräknas dels af reservfonden, dels genom inbetalningar af förstärkningar till filialbanker, som anmält sig komma att upphöra. Då det lemnats Banko-fullmäktige öppet att efter Bankens beqvämlighet lämpa inbetalningarne till såväl tid som belopp, och, efter hvad erfarenheten visat, ställningen i detta afseende merendels vore fördelaktigast i Maj, Juli och November månader samt vid 1867 års ingång åtskilliga för ändamålet disponibla medel inginge, kunde inbetalningarne lämpligast fördelas så, att omkring 250,000 Thaler nominelt hvarje gång inlöstes vid nyssnämnda tidpunkter af år 1866, samt återstående omkring 353,000 Thaler före utgången af Februari månad år 1867. Bestämmandet af kursen för beräkning af thaler i riksmünt borde lämpligast uppskjutas, intilldess sig visat om transaktionen, som borde göras beroende deraf, huruvida öfverenskommelse träffades med Skandinaviska Kreditaktiebolaget om öfvertagande af återstående fyra millioner Thaler, verkligen komme till stånd;

Och beslöto fullmäktige, på de vid förra sammanträdet anförda samt nu antydda

antydda skäl, att, under förutsättning det fullmäktige i Riksgälds-kontoret lyckades med Skandinaviska Kredit-aktiebolaget afsluta då inledda underhandlingar om öfvertagande af återstående delen utaf det lån, Riksgälds-kontoret till belopp af 9 millioner Thaler Preussisk Courant kontraherat med Nordtyska Banken i Hamburg, von Erlanger i Frankfurt m. fl., att för Bankens räkning af Riksgälds-kontoret inköpa obligationer, tillhörande berörda låneåterstod, efter pris af 90,6135 procent och efter kurs pr thaler, hvarom vaxeldeputerade hade att med deputerade af Riksgälds-kontoret aftala och till Banko-fullmäktiges pröfning hemställa, till effektivt värde af en million Thaler och således till nominelt belopp af omkring 1,103,500 Thaler, hvaraf i hvarje af Maj, Juli och November månader år 1866 komme att infrias obligationer till nominelt värde af omkring 250,000 Thaler, och återstoden i obligationer till nominelt värde af omkring 353,500 Thaler sednast före utgången af Februari månad år 1867; hvarvid fullmäktige ville, i anledning af det å Riksgälds-kontorets sida gjorda förbehåll, förbinda sig att icke före den 1 Oktober år 1866 försälja någon af de derförinnan inköpta obligationerna.

Emot detta beslut anmäldes reservationer dels af Doktor Nordlund, under åberopande af hvad som blifvit till stöd för hans åsigt anfördt till protokollet den 19 April, dels af Presidenten Åkerman, som yttrade hurusom den beslutade transaktionen visserligen icke, då deråt gifvits formen af inköp af räntebärande obligationer, kunde sägas stå i strid med Banko-reglementet, men dock innefattade i verkligheten ett Bankens deltagande i ett Riksgälds-kontorets lån, samt i allt fall, huru man än ville rubricera operationen, en sammanblandning af Statens och Bankens affärer, och således en åtgärd, emot hvars vidtagande Bankens historia lemnade varnande exempel. Vål borde densamma verka gynnsamt för befrämjande af Riksgälds-kontorets låneföretag och således medföra nytta för det allmänna, men såsom Fullmäktig i Rikets Ständers Bank ansåg Herr Presidenten sig i främsta rummet böra tillse Bankens säkerhet och intresse, samt huruvida icke åtgärden kunde medföra vådor för fullgörandet af dess förbindelse att med silfver vid anfordran inlösa dess utelöpande sedlar.

Enligt det beslutade aftalet skulle Banken efter hand till Riksgälds-kontoret aflemna omkring 2,600,000 R:dr i sedlar, men icke ega rätt att ens försöka realisera de härför erhållande obligationer, utställda i Preussisk Courant, förrän efter den 1 nästkommande Oktober, alltså mera än fem månader derefter, om än Bankens behof af att anskaffa metallisk valuta blefve än så stort.

I afseende på möjligheten af ett sådant behof, borde man fästa uppmärksamhet på följande omständigheter:

att Bankens metalliska kassa, som i Februari månad 1865 öfversteg 17,000,000

Bih. till Riksd. Prot. 1867. 6 Saml. 1 Afd. 3 Häft.

R:dr, sedermera intill slutet af nästlidne Mars månad oafbrutet nedgått, men ökades då genom köp från Riksgälds-kontoret af en million mark banko, hvar efter densamma, på den korta tiden af omkring en månad, åter minskats med ett tillökningen i Mars motsvarande belopp, och nu utgjorde föga öfver femton millioner Riksdaler;

att kursen på Hamburg vore hög;

att utsigterna för export och derigenom uppkommande tillgång på vaxlar icke syntes gynsamma, hvarken för jern- eller trävaror, och ej heller för spanmål, då förlidet års skörd ej var god utan på sin höjd kunde kallas medelmåttig och en god del, af hvad som ansetts kunna till utlandet afyttras, torde hafva dit afgått under den blida vintern, som tillätit en oafbruten sjöfart från hamnarna i Rikets vestra och södra provinser;

att hos Riksbanken privatbankerna hade på upp- och afskrifningsräkning innesående omkring 3,000,000 R:dr, som när som helst kunde uttagas, hvilket möjligen i betydlig mån kunde komma att ega rum, i händelse vid en inträffande penningkris de enskilda bankerna måste öka sin valuta för inlösen af egna utelöpande sedlar;

att den politiska ställningen i Europa icke vore tillfredsställande, särdeles då ett inbördes krig fruktades i Tyskland, der Sverige kunde sägas hafva erhållit alla de stats- och hypotheckslån, som förskrifvits i metallisk valuta; samt slutligen

att en fråga i Banko-Utskottet väntades innan kort förekomma om anvisande af fonder från Riksbanken till befordrande af låneoperationer till jordbrukets understödjande, och att denna plan ansåges kunna påräkna gynnsamt emottagande i Utskottet och hos Rikets Ständer.

Det på ofvan omförmälda sätt fattade beslutet trädde sedermera i verkställighet, sedan Riksgälds-fullmäktige den 28 Maj anmält, att det därför uppställda vilkor om aftal med Skandinaviska Kredit-aktiebolaget blifvit uppfyllt; hvarvid tillika, i afseende på betalningen af obligationerna bestämdes en kurs af 262 R:dr pr 100 thaler, hvilken borde beräknas äfven när obligationerna samt dertill hörande räntecouponer, så länge de af Banken innehades, förföllo till betalning och skulle af Riksgälds-kontoret inlösas, äfvensom Banko-fullmäktige förbundo sig att, derest någon försäljning af obligationerna före utgången af 1867 ifrågakomme, först hembjuda desamma till Riksgälds-kontoret.

Förutom denna redogörelse för förloppet vid Banko-fullmäktiges öfverläggningar och underhandlingar rörande omförmälda obligationsköp, anser Utskottet sig ytterligare böra, till ledning för omdömet öfver detta beslut, erinna om några

af de omständigheter, hvilka voro för handen närmast före och efter beslutets fattande och kunna anses dermed hafva sammanhang.

Sålunda torde få anmärkas, dels:

att Bankens metalliska kassa, hvilken från början af Oktober 1865 till samma års slut på det hela nedgått med omkring 550,000 R:dr och då stod på 15,657,828 R:dr 69 öre, i medeltal utgjort: under Januari och Februari 1866 omkring 15,550,000 R:dr, under Mars månad omkring 15,840,000 R:dr; under de första tre veckorna af April, som föregingo beslutet, omkring 15,990,000 R:dr, samt under återstående delen af April jemte Maj månad omkring 13,760,000 R:dr, hvar-efter densamma under sommaren intill slutet af September månad efter hand ytterligare betydligt nedgick;

att Bankens verkligen utelöpande sedlar, d. v. s. efter frånräknande utaf afdragsposter och depositionsskuld, utgjort i medeltal: under Januari och Februari 1866 omkring 26,980,000 R:dr; under Mars månad omkring 26,273,000 R:dr; under de tre första veckorna af April 25,430,000 R:dr; under återstående delen af nämnda jemte Maj månad omkring 24,840,000 R:dr;

att beloppet af utelöpande sedlar *utöfver innehafvande metallisk valuta* i medeltal för samma perioder utgjort respektive 11,400,000; 10,400,000; 9,500,000 och 11,100,000 R:dr;

att beslutet fattades efter en från Riksgälds-kontorets fullmäktige gjord framställning;

samt *att* den händelse, hvilken i England föranledde en äfven hit sina verkningar sträckande rubbning i krediten, inträffade först inemot medlet af påföljande Maj månad;

dels:

att Banken redan vid 1865 års slut innehade ett betydligt belopp i obligationer, nemligen till ett inköpsvärde af 10,713,941 R:dr 65 öre;

att fullmäktige, efter fattandet af nu ifrågavarande beslut, redan den 9 Maj funno sig föranlåtna föreskrifva ej allenast inskränkning till tre månader af tiden för diskontering och utlåning, utan äfven att diskonteringen och utlåningen jemte kassakreditivrörelsen borde efterhand minskas samt att diskont- och lånekontoren skulle, i mån som deras kontanta kassabehållningar det medgäfvos, till Banken återbetala inflytande medel;

och slutligen *att* redan den 24 Maj och den 14 Juni ifrågasattes förhöjning af Bankens utlåningsränta, hvilken förhöjning från sex till sju procent ock den 19 Juni ansågs böra beslutas.

Hvad rörande detta viktiga ärende sålunda förekommit har Utskottet ansett sig böra för Riksdagen anmäla.

§ 2.

(Rev.-ber. § 7; Fullm. ber. § 5.)

Angående
Bankens
silfver- och
guldförråd i
Stockholm.

I anförda § af deras berättelse hafva revisorerne anmält den afvikelse från föreskriften i Banko-reglementets 6 §, som egt rum derutinnan, att Bankens förråd af silfver och guld här på platsen, hvilket enligt nämnda reglementes stadgande ej må bibehållas vid ett belopp, som understiger tio millioner Riksdaler, sedan detsamma vid medlet af Juni månad sistlidet år nedgått till omkring 9 1/2 millioner Riksdaler, fortfarande och ännu vid tiden för berättelsens afgifvande fått förblifva vid ett lägre belopp, än det nyssnämnda minimum.

Vid denna anmälan hafva likväl revisorerne yttrat, hurusom en närmare undersökning af Bankens ställning och af fullmäktiges förvaltning under den ifrågavarande tiden öfvertygat derom, att det omförmälda förhållandet icke inneburit anledning till någon farhåga beträffande Bankens förmåga att uppfylla sina viktiga åligganden, samt att fullmäktiges underlåtenhet att med Bankens å utrikes orter befintliga tillgångar fylla det härvarande metallförrådet, fastän ej enligt med reglementets ordalydelse, i sjelfva verket öfverensstämt med Bankens fördel; och Banko-fullmäktige hafva, i 5 § af deras berättelse, med hänvisande på metalliska kassans ställning på det hela under den ifrågavarande tiden såsom förklaring öfver anledningen till den anmärkta afvikelsen från reglementets föreskrift, anført, att då någon fara för realisationens bestånd icke kunde uppstå deraf, att Bankens här på platsen varande metalliska kassa något understeg 10,000,000 R:dr, fullmäktige ansett den ringa tillgången i fordringar på utrikes ort böra, så vidt möjligt, reserveras, för att användas till motarbetande af kursens alltför starka stegring och deraf följande ytterligare silfverexport.

Enligt hvad 3 § af fullmäktiges berättelse upplyser, utgjorde, vid tidpunkten för det härvarande metallförrådets sjunkande under tio millioner, eller omkring medlet af Juni månad, metalliska kassan i sin helhet endast mellan 11 och 12 millioner R:dr samt nedgick sedermera från slutet af Juni oafbrutet ända till omkring medlet af September månad, då densamma åter började småningom ökas.

Den 11 Oktober beslöto fullmäktige införa guld för omkring 10,000 Pund Sterl., hvilket ankom i medlet af November; och den 18 i sistnämnda månad beslöts att indraga silfver till värde af omkring 50,000 Pund Sterl., om ankomsten hit af hvilket silfver anmälan hos fullmäktige skedde den 22 och 29 November, och hvarigenom det härvarande metallförrådet uppbringades till något öfver 10,200,000 R:dr.

Med erinran att, på sätt Banko-Utskottets vid sistlidna riksdag Memorial N:o 3 i § 1 upplyser, ett dylikt förhållande jemväl under hösten år 1864 egt rum,

men af sednast församlade Ständer lemnats utan påföljd, har Utskottet ansett sig icke böra underlåta att omförmåla den nu skedda afvikelsen från Banko-reglementets bokstafliga föreskrift; hemställande likväl Utskottet för sin del att, enär denna afvikelse i sjelfva verket ej för Banken medfört skada,

densamma icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

§ 3.

(Rev.-ber. §§ 56 och 57; Fullm. ber. §§ 8 och 29.)

De oregelbundenheter och svårigheter inom affärsverksamheten och penningeförhållandena, hvilka under sednast förflutna år förefunnits, hafva föranledt Banko-fullmäktige att i flera afseenden tillämpa de bestämmelser, reglementet för sådana händelser innehåller, med hänsyn till metalliska kassans upprätthållande samt Bankens ställning i öfrigt; och ofvan anförda §§ i berättelserna omförmåla de på Bankens utlånings- och kreditivrörelse direkt inverkannde beslut, som härutinnan af fullmäktige fattats.

För att sätta Riksdagen i tillfälle att bedöma såväl lämpligheten af de redan vidtagna åtgärderna, som de föreskrifter, hvilka kunna för framtiden i dessa hänseenden böra meddelas, har Utskottet velat lemna en något utförligare redogörelse för skälen till berörda åtgärder.

Härvid torde till en början få erinras, att räntan vid diskontering och utlåning från handels- och näringsdiskontfonden -- för lån med omsättningsrätt är räntan oföränderligt faststald till 5 procent -- under år 1865 utgjorde 5 procent från sednare delen af Juli till början af Oktober, 5 1/2 procent intill den 25 November samma år och derefter 6 procent intill den 20 Juni 1866, då densamma höjdes till 7 procent.

Emellertid hade fullmäktige den 9 Maj 1866 funnit sig, då metalliska kassan under de sednaste veckorna betydligt nedgått och anledningar förekommo att befara dess ytterligare sjunkande, böra anmoda Styrelserna öfver diskont- och lånekontoren dels att inskränka tiden för diskontering och utlåning, så att sådan icke måtte ske på längre tid än tre månader, dels ock att efter hand minska diskonteringen och utlåningen samt kassakreditivrörelsen, äfvensom att, i den mån de kontanta kassabehållningarne sådant medgäfvö, till Banken återbetala medel, tillhörande handels- och näringsdiskontfonden.

Frågan om den nyss omförmålda, den 19 Juni 1866 beslutade ränteförhöjningen förevar redan förut vid flera tillfällen hos fullmäktige. En sådan ränteförhöjning ifrågasattes nemligen, efter hvad protokollen utvisa, den 24 Maj, med anledning deraf att såväl i utlandet räntan nästan öfverallt betydligt stigit, som de enskilda bankerna här i landet höjt sin räntefot. I fullmäktiges protokoll för nämnda dag anföres emellertid att, då höjning af Riksbankens ränta sanno-

Angående utlåningsrättans höjande, inskränkning af utlåningstiden samt höjande af kreditivafgiften.

likt icke i någon väsendtlig grad skulle minska efterfrågan på lån, utan den föreskrifna indragningen af utelöpande sedlar ändock måste åstadkommas genom vägran att utlemna lån emot äfven goda säkerheter, samt dertill komme, att åtgärden skulle gifva de enskilda bankerna anledning till en ytterligare stegring af räntan utöfver den, som redan inträdt, hvaraf icke allenast rörelsen skulle utomordentligt betungas, utan äfven på orter utom landet väckas misstroende till den härvarande penningställningen, så ansågo fullmäktige att Riksbanken bäst tillgodosågo landets affärs- och penningarörelse på det hela, genom att icke då företaga någon ändring i de dittills gällande räntebestämmelserna.

Samma fråga väcktes emellertid ånyo den 14 Juni, i anseende till den fortfarande starka minskningen i metalliska kassan samt öfriga sedan någon tid inträdda förhållanden.

Under den nämnda dag hållna öfverläggning anfördes: hurusom den vid medlet af Maj månad inträffade rubbning i kreditförhållandena på flera utländska platser så till vida sträckt sina verkningar äfven hit till landet, att deraf fortfarande föranleddes starka påkänningar på Bankens metalliska kassa, till följd hvaraf, förutom den redan beslutade inskränkningen i tiden för och minskningen i beloppet af diskonteringar och utlåningar från handels- och näringsdiskontfonden, ytterligare åtgärder syntes blifva af nöden för motverkande af metalliska kassans ytterligare fall och för denna kassas förstärkning. I förra afseendet vore väl höjning af räntan att anse såsom en kraftig åtgärd, som tillika, konsekvent tillämpad, bland annat, ej allenast innebure en maning för affärsmännen att inskränka begagnandet af krediten, utan äfven, med detsamma som hvarje försigtig affärsman följde denna maning, gjorde bankernas tillgångar mera tillräckliga att motsvara lånebehofven, utom det att räntans höjande under vissa förhållanden kunde föranleda ett kapitaltillflöde, som bidroge till ökande af rörelsemedlen och återställande af jenvigten mellan tillgång och efterfrågan. För så vidt räntans höjande kunde antagas åstadkomma verkningar i nyss antydda riktning, syntes de närvarande omständigheterna vara sådana, att en dylik åtgärd vore berättigad och påkallad, då på de flesta utländska handelsplatser räntan stode vida högre än den för Banken bestämda, samt inom landet enskilda banker och diskontörer äfven höllo betydligt högre räntesatser.

Den höga räntan på utländska marknaden påkallade ock i det hänseendet förhöjning af utlåningsräntan härstädes, att endast derigenom ersättning kunde beredas för de sannolikt dryga kostnader, som under dåvarande förhållanden måste blifva förenade med anskaffning af medel för metalliska kassans förstärkning; men å en annan sida borde ej heller förbises, att det knappast kunde väntas att en förhöjning af Riksbankens utlåningsränta skulle behöfvas för att stäfja en öfverdrifvet utsträckt spekulation, vare sig i näringar eller handel. Importhandeln berodde alltför mycket af den utländska krediten, att nya spekulationer

inom denna nu vore att befara, och för liquiden af de genom varuinförseln ådragna skulder skulle räntans höjande icke utgöra hinder. Lika litet kunde nya företag inom de inhemska näringarna under för handen varande förhållanden komma i fråga, utan syntes hvarje ytterligare maning till inskränkning i dessa hänseenden vara obehöflig. Deremot skulle räntans förhöjning kunna medföra något inflytande till förbättring af penningställningen, om genom densamma åstadkommes ett kapitaltillflöde från utlandet. Men då räntan der i allmänhet stode högre än den, som, åtminstone tillsvidare, här kunde ifrågakomma att bestämmas, blefve ett sådant tillflöde utifrån efter all sannolikhet icke att påräkna. Det allmänna misstroendet utgjorde dessutom ett hinder för ett sådant kapitalinflöde, hvilket bäst visade sig deraf, att förlägenheten i England icke blifvit afhulpen genom den förhöjda diskonton, oaktadt diskonton i Frankrike stod ganska låg. Det vore egentligen liquiden af försträckningar från utlandet, som föranledde tryckningen på metalliska kassan, under det tillgången på goda vaxlar vore inskränkt, dels derföre att utländska krediter af hvad slag som helst icke kunde eller finge begagnas, dels derigenom att afslutade försäljningar icke kunde utan allt för stort äfventyr verkställas, och dels möjligen af misstroende till vaxelgifvares och acceptanters förmåga att uppfylla sina förbindelser. Under sådana förhållanden skulle en förhöjning i räntan sannolikt leda endast till rörelsens ytterligare betungande, intilldess möjligheten att verkställa försäljningar och på grund deraf göra indragningar ökades genom någon förbättring i de utländska kreditförhållandena. I mån som en sådan inträdde, skulle en ränteförhöjning visa sig verksamt, emedan den då kunde föranleda affärsmännen att påskynda realisationen af sina varor, likasom de då blefve i tillfälle att verkställa de indragningar, hvartill de sålunda eller eljest kunde bereda sig utväg.

Emellertid ville fullmäktige vid nästa sammanträde närmare öfverväga skälen för och emot utlåningsräntans förhöjning och läto fördenskull frågans slutliga afgörande anstå.

När denna fråga, den 19 Juni, ånyo förekom, yttrades hurusom, bland annat, metalliska kassan ytterligare sedan sista sammanträdet minskats och än vidare påkänning deraf vore att motse, så att fullmäktige icke osannolikt blefve, till följd af 28 § i Banko reglementet, nödsakade att vidtaga särskilda åtgärder för densammans förstärkning. Vidare upplystes, att ensamt vid Diskont-kontoret härstädes utestodo i lån mot vågförda effekter icke mindre än 4,160,000 R:dr, i hvilket betydliga belopp minskning icke vore att motse så länge låntagarne tillätes att alltjemt omsätta sina lån och dervid funne sin fördel, till följd af den jemförelsevis låga räntan, hvilken gäfvade dem anledning att heldre fortfarande belåna sina lager, än att sälja dem till närvarande pris. Härigenom vore emellertid en högst betydlig del af Bankens utlåningstillgångar bunden, så att Bankens öfriga utlåningsrörelse måste i hög grad inskränkas, om icke alldeles in-

ställas; och då numera anledning vore för handen att förhållandena i utlandet skulle medgifva indragning af medel derifrån, ehuru under sådana förhållanden, att den icke komme att ega rum, derest penningar här kunde erhållas billigare, beslöto fullmäktige, att räntan vid diskontering och utlåning från handels- och näringsdiskontfonden skulle från och med den 20 Juni och tills vidare utgöra sju procent.

Denna räntesats förblef oförändrad till den 18 Oktober, då fullmäktige, efter att vid föregående sammanträden hafva öfverlagt om nedsättning af Riksbankens ränta, beslöto en sådan från sju till sex procent.

Derförinnan hade likväl den 4 Oktober uti nu ifrågavarande afseenden en annan åtgärd beslutats, i det att fullmäktige så till vida medgifvit jemkning af deras den 9 Maj fattade, här ofvan oförmälda beslut, att tills vidare och utan hinder af samma beslut, i hvad det innefattade föreskrift om minskning af diskonteringen och utlåningen samt kassakreditvärelsen, diskont- och lånekontorsstyrelserna skulle ega att för nämnda ändamål använda till Banken icke återbetalda samt andra tillgängliga medel; hvarjemte en förstärkning af 300,000 R:dr meddelades lånekontoret i Göteborg, samt 500,000 R:dr utbetaltes till Riksgäldskontoret i afräkning å den del af 1863 års bankovinst, som för år 1866 skulle tillkomma nämnda Kontor.

I dessa frågor voro likväl åsigterna bland fullmäktige delade, och anfördes å ena sidan hurusom, vid tidpunkten för fattande af beslutet om minskning af diskonteringen och utlåningen samt kassakreditvärelsen, metalliska kassan utgjorde 14,260,141 R:dr 12 öre, men nu hade nedgått ända till 10,802,126 R:dr 64 öre. Sedelstocken åter hade icke minskats i samma proportion som metalliska kassan, och vid sådant förhållande vore icke rådligt att genom tillökning af utlåningsfonderna förstora den utelöpande sedelmassan, helst utsigten att en ökad vexeltillgång skulle lemna tillfälle till metalliska kassans förstärkning vore ganska osäker. Förhoppningen derom berodde i väsendtlig mån derpå, att den nu inhemtade skörden vore af sådan beskaffenhet, att den kunde i utlandet till någorlunda fördelaktigt pris afyttras; men anledningar att befara ett motsatt förhållande saknades icke; och om äfven genom spanmålsutförelse någon betydligare vexeltillgång vore att påräkna, komme denna i allt fall att tagas i anspråk för liqvider af annuiteter å utländska lån med flera utgifter. Den närvarande ställningen vore alltså icke sådan, att den kunde medgifva återtagande af beslutet om minskning af diskonteringen och utlåningen samt kassakreditvärelsen och än mindre tillökning i lånefonderna.

Å andra sidan åter androgs, att Bankens ställning nu vore i flera afseenden tryggare, än vid den ofvannämnda tidpunkten. Metalliska kassan stode visserligen mycket låg, men med detsamma hade en icke obetydlig minskning i sedelstocken egt rum, så att, då rapporten för den 5 Maj upptog en sedelstock af

33,174,298 R:dr 02 öre, denna den 29 September utgjorde endast 28,032,329 R:dr 35 öre. Sedelstocken hade alltså minskats med omkring 5,100,000 R:dr, under det metalliska kassan nedgått med endast 3,400,000 R:dr, utvisande en minskning i sedelstocken af 1,700,000 R:dr utöfver den, som föranledts af vexlingen. Ehuru skillnaden mellan de verkligen utelöpande sedlarne vid de ifrågakvarande tidpunkterna endast utgjorde en million, vore dock depositionsskulden så minskad att öfverflyttning från depositionsskulden till sedelskulden icke vore att befara, hvaraf följde, att omsättningen nu vore vida mera beroende af fullmäktiges åtgärder för bestämmande af sedelstocken, hvilka, efter hvad erfarenheten visat, icke ledt till målet förrän depositionsskulden äfven minskats. Derjemte förekomme, att de till Bankens disposition befintliga behållningarne i Kassa-kontoret jemte reservfönden utgjorde den 5 Maj 11,085,843: 10 och den 29 sistlidne September 12,769,797: 29, oaktadt Riksgälds-kontoret sistlidne månad af reservfönden erhållit 500,000 R:dr. Något tvifvel kunde alltså icke förefinnas derom att rörelsen nedgått, så att fullmäktige nu hade i sin magt att förekomma större silfveruttag, om anledning till sådana skulle visa sig; men de vore icke att befara, enär i sjelfva verket de orsaker, som vållat metalliska kassans nedgående, icke vidare syntes vara för handen. Den utländska kredit, som för rörelsen vanligen begagnas, vore sannolikt icke tagen i anspråk till samma belopp som förut, men finge under nuvarande förhållanden med säkerhet fortfarande begagnas, sedan det visat sig att landet förmått under en brydsam tid återgälda en stor del af de erhållna förskotten. Utan särdeles farhåga kunde man motse all den vexling, som kunde ifrågakomma, och tiden syntes sålunda vara inne att kunna småningom öka sedelstocken och framförallt att befordra den omsättning, som utgjorde vilkoret för en ökad vexeltillgång.

Nu, då årets skörd vore på väg att komma i marknaden, påkallades mer än förut all lättnad. Kunde sådan icke beredas, så skulle landtmannen sannolikt, i följd af brist på medel hos köpmännen, få bibehålla osåld en del af den spanmål, som eljest kunde utföras, hvaremot. om omsättningen mera obehindradt kunde verkställas, dymedelst, i mån som skeppning kunde försiggå, en vexeltillgång uppstode, hvaraf åtminstone något kunde komma Banken till godo för förstärkning af dess metalliska kassa.

Att betydliga quantiteter spanmål verkligen i södra och vestra delarne af Riket funnes att under den närmaste tiden kunna utskeppas, vore anledning att med temlig visshet antaga, då dels väderleken under skördetiden der i allmänhet varit mindre ogynnsam, dels flera stora sädesrior åtminstone i och omkring Göteborg finnas. Enär således beredandet af en ökad penningtillgång i rörelsen vore af stor vikt och Bankens ställning syntes utan fara medgifva sådant, borde man icke låta de betänkligheter, som metalliska kassans ringhet kunde ingifva, hindra en mildring i beslutet om indragningar på lånerörelsen samt beviljandet till

Låne-kontoret i Göteborg, inom hvars distrikt företrädesvis en tidig spanmålexport kunde påräknas, af en förstärkning; och hvad angick utbetalningen till Riksgälds-kontoret utaf någon ytterligare del af bankovinsten, så vore det så mycket svårare att vägra detta, som Kontorets behof vore särdeles trängande och denna utbetalning i alla fall måste inom året göras.

I de tvänne frågorna angående mildring af beslutet om minskning af diskonteringen och utlåningen samt om förstärkning till Göteborgs lånekontor anställdes voteringar, vid hvilka Herrar G. Nyqvist, Björck, Hierta, Selander, Friherre Skogman och Grefve Lewenhaupt röstade *jör*, men Herrar Eric Ersson, A. W. Uhr, Lundberg, Nordlund och Åkerman *emot* omförmälda mildring och förstärkningens meddelande, hvaremot utbetalningen till Riksgälds-kontoret bifölls af samtliga fullmäktige, med undantag af Herr Nordlund, som reserverade sig mot samtliga de fattade besluten.

Såsom redan är omförmäldt, beslöto fullmäktige derefter den 18 Oktober nedsättning af utlåningsräntan från 7 till 6 procent.

Såsom skäl härför anfördes hurusom, efter hvad vid frågan om den kort förut beviljade förstärkningen till Göteborgs lånekontor utredts, Bankens ställning otvifvelaktigt undergått en förändring till det bättre sedan den tid, i medlet af sistförflutna Juni månad, då räntan uppsattes till 7 procent. Sedelstocken var då, såväl i och för sig som i förhållande till metalliska kassans belopp, större än den 18 Oktober, och sistnämnda kassa var då alltjemt underkastad starka påkänningar för vexelförsäljning och uttagning af silfver, hvaremot numera icke allenast dylika påkänningar upphört, utan vexeltillgången medgifvit att uppköp för Bankens räkning kunnat ega rum.

Så vidt en hög ränta afsåge att föranleda inflöde hit till landet af utländska kapital, syntes bibehållandet af en så hög räntesats som 7 procent numera icke behöflig, då, med den diskonto af 4 till 4½ procent, som vore gällande på de förnämligare utländska handelsplatserna, de affärsmän här i landet, hvilka egde tillfälle att erhålla utländska krediter, sannolikt hade fördel af att begagna dessa äfven vid en räntefot härstädes utaf 6 procent.

En annan anledning till räntans höjande hade varit att åstadkomma minskning i jernbelåningen genom att förmå egare till jerneffekter att försälja sina lager. Endast i ringa mån hade detta syfte uppnåtts, då de vid Diskont-kontoret utestående jernlån blott minskats ifrån 4.160,000 R:dr i medlet af Juni till 3,880,000 R:dr, men detta skäl kunde i alla fall icke numera gälla för bibehållande af hittillsvarande höga ränta, då sjöfarten för året och således äfven jernskeppningen snart komme att upphöra.

Då räntan åter kunde och borde höjas, om indragning af sedlar ånyo visade sig nödvändig, syntes den inträdda, mera gynnsamma ställningen böra medföra den lättnad för rörelsen och industrien, som högt påkallades, helst förhållandena i

allt fall vore sådana, att någon eggelse till vågsamma företag icke derigenom vore att befara. Frågan gällde dessutom endast nedsättning af räntan till 6 procent, hvilken räntefot före sista förhöjningen varit den högsta Banken bestämt, och tillgångarne medgäfvade otvifvelaktigt den tillökning i utlåningen, som kunde anses motsvara en nedsatt, men ändock hög ränta.

Slutligen borde icke heller förbises det fördelaktiga inflytande en räntenedsättning skulle utöfva på åsigtorna i utlandet om den härvarande ställningen, hvilket vore af så mycket större vikt, då, efter hvad man hade anledning förmoda, Riksgälds-kontoret hade behof att uppnegociera penningar och i sådant afseende just nu förehade underhandlingar.

Vid samma tillfälle togs äfven i öfvervägande huruvida anledning vore för handen att, på grund af den, enligt gällande Banko-reglementes 56 §, fullmäktige medgifna rätt, bestämma olika ränta för olika säkerheter och lånetider, hvarvid förekom, att fastställandet af en lägre räntefot för vissa hypothek främst syntes böra afse sådana, som ansåges innebära den största säkerhet, dertill företrädesvis måste räknas vågförda effekter, men att räntans uppsättning till 7 procent hufvudsakligen haft till syfte att åstadkomma en minskning i det höga belopp, hvartill jernbelåningen uppgått. Då emellertid lånen på vågförda effekter ännu voro så betydliga, att ytterligare uppmuntran till anlåtande af Bankens fonder för lån mot dylik säkerhet icke borde genom en särskild ränte-nedsättning för detta slags säkerheter lemnas, samt, hvad angick bestämmandet af olika ränta för olika lånetider, detta icke kunde ifrågakomma, då fullmäktige ansågo någon utsträckning af lånetiden utöfver hittills bestämda tre månader ej under förhanden varande förhållanden böra ega rum, funno fullmäktige skäl icke förefinnas att i berörda afseenden för tillfället meddela andra föreskrifter än de förut gällande.

Förutom den redogörelse Utskottet nu lemnat för fullmäktiges åtgärder i förevarande hänseenden intill slutet af nästlidne år, eller den tidrymd som egentligen utgör föremål för Utskottets granskning, bör slutligen omförmälas, att de nu afhandlade frågorna äfven under den sistförflutna tiden samt sednast den 10 och 17 Januari detta år varit föremål för fullmäktiges öfverläggningar.

Vid dessa tillfällen förekom nemligen till öfvervägande dels huruvida öfverhufvud då gällande ränta vid diskontering och utlåning från handels- och närings-diskonterfonden borde nedsättas, dels i samband dermed huruvida icke någon utsträckning af diskonterings- och utlåningstiden lämpligen kunde ifrågakomma, dels ock huruvida anledning förefunnes att, i enlighet med det i Banko-reglementets 56 § numera lemnade medgifvande, bestämma olika ränta för olika betalningstider och säkerheter.

I dessa afseenden anfördes, hurusom, då fastställandet af olika räntesatser för försträckningar på längre och kortare tider förutsatte en ändring af det beslut, fullmäktige den 9 Maj sistlidne år fattat om inskränkning af diskonterings- och

utlåningstiden till tre månader, och då behovet att genom indragning af utestående fordringar förstärka Bankens ställning och att göra de utlånta medlen hastigare tillgängliga lätt kunde ånyo inträda, samt erfarenheten visat, att stora svårigheter möta verkställandet af så beskaffade indragningar, syntes det icke rådligt att, åtminstone för det närvarande, i vidsträcktare mån medgifva utsträckning af utlåningstiden utöfver den nu bestämda, än att styrelserna tillätes undantagsvis meddela försträckningar på högst 4 månader; hvaraf följde att olika ränta för särskilda lånetider icke lämpligen kunde stadgas.

Skulle åter olika ränta bestämmas för särskilda slags säkerheter, så syntes Banko-reglementet föranleda, att den lägre räntesatsen borde tillämpas för vaxlar och jernbelåningen. Dessa utlåningsgrenar vore nemligen deruti gynnade, att, enligt 2 mom. af 53 §, utlåning mot pant af vågförda effekter och vaxeldiskontering skall ske företrädesvis framför annan utlåning. Dock som, hvad särskildt angick vaxlar, dessa icke innebure någon realsäkerhet och måste, lika med löpande forskrifningar, bedömas allenast efter de betalningsskyldiges personliga kredit, samt beträffande jernbelåningen, att just denna utlåningsgren under de sednaste åren tagit Bankens utlåningstillgångar i anspråk till en högst betydlig del samt vore den, i hvilken man hade svårast att åstadkomma en större och hastigare indragning, ansågs anledning icke vara för handen att för dessa rörelsegrenar särskildt fastställa en lägre ränta än för de öfrige.

Deremot och som dels metalliska kassan numera icke obetydligt ökats, samt någon påtryckning å densamma icke syntes för den närmaste tiden vara att befara, dels penningställningen i allmänhet undergått förändring till det bättre, så att åtskilliga enskilda banker redan nedsatt sin utlåningsränta, och då utlåningstillgångarne i Diskont-kontoret under sednare tiden varit i jämförelse till ansökningarne ganska betydliga samt jemväl, i händelse räntan i Banken hölles lika hög som hittills, anledning vore att befara, det endast säkerheter af mindre god beskaffenhet komme att erbjudas, ansågo fullmäktige skäl vara för handen att för samtliga utlåningsgrenar något nedsätta diskonterings- och utlåningsräntan, och beslöto fördenskull att, med bibehållande af 6 procent ränta för de summor, som lyftas eller insättas å kassakreditiv, tillsvidare nedsätta räntan vid diskontering och utlåning från handels- och näringsdiskontofonden till $5\frac{1}{2}$ procent.

Sedan, beträffande den särskilda afgift för rättighet att begagna kassakreditiv, som utgår med viss procent å kreditivets hela belopp, vid sistlidne riksdag beslutats, att densamma, som tillföre varit fastställd till en half procent, finge af styrelsen bestämmas, förekom hos fullmäktige den 26 Juni förlidet år fråga om icke den dittills varande, nyss nämnda afgiften skäligen kunde anses böra höjas; och då numera icke någon bank inom landet åtnöjdes med en så låg kreditivavgift, som en half procent, samt icke allenast den omständigheten att, till följd af lagens stadganden, högre ränta än 6 procent å kreditiv, som beviljas

på längre tid än sex månader eller emot inteckning i fast egendom, icke kunde tagas, utan äfven den stora fördel åtnjutandet af kreditiv rätt innebär berättigade Banken till skälig ersättning, beslöto fullmäktige, med stöd af 61 § 2 mom. i Banko-reglementet, att för kreditiv, som dädanefter i Banken och Lånekontoren beviljades, kreditivafgiften tills vidare skulle utgöra en procent för år räknadt, hvilket beslut ännu fortfarande är gällande.

Öfverlemnande till Riksdagens bepröfvande de fullmäktiges beslut och åtgärder, för hvilka nu blifvit redogjordt, får Utskottet för egen del tillkännagifva, att, med hänsyn till de brydsamma förhållanden, hvilka under det sistförflutna året förevarit och utöfvat ett starkt inflytande på Bankens metalliska kassa samt dess ställning i öfrigt, Utskottet visserligen ej funnit något skäl till missbilligande af fullmäktiges åtgärder att höja utlåningsräntan öfver 6 procent och kreditivafgiften till en procent, eller att inskränka utlåningstiden till högst tre månader; men anser sig böra framhålla den åsigten, att dylika åtgärder böra endast i högsta nödfall af Riksbanken vidtagas.

§ 4.

(Rev.-ber. § 51.)

Den granskning af Diskont-kontorets förvaltning och räkenskaper, som, jemlikt det vid 1862—1863 årens riksdag fattade beslut, numera åligger revisorerne öfver Stats-, Banko- och Riksgäldsverken, har för år 1865 blifvit verkställd af bemälda, år 1866 församlade revisorer, på sätt ofvan anförde § af deras berättelse upplyser.

Decharge för Styrelsen öfver Bankens Diskont-kontor.

Som emellertid instruktionen för revisorerne icke berättigar dem att meddela decharge, utan endast att för Riksdagen anmäla, huruvida något varit att emot Bankens förvaltning i ena eller andra delen erinra, men Styrelsen öfver Diskont-kontoret hädanefter som hittills torde böra frikallas från framtida ansvarsskyldighet för godkänd förvaltning; så och då revisorerne anmält, att vid ifråvarande granskning någon anledning till anmärkning icke förekommit, får Utskottet tillstyrka,

att åt Styrelsen öfver Bankens Diskont-kontor må meddelas decharge för Kontorets förvaltning under år 1865.

§ 5.

Den Utskottet, enligt 4 § i instruktionen, åliggande skyldighet att, vid dess undersökning och granskning af Bankens tillstånd, styrelse och förvaltning, med synnerlig uppmärksamhet följa de Banko-styrelsens åtgärder, som afse silfverut-

Åtgärder för metalliska kassans förstärkning.

vexlingens fortgång och bestånd, har Utskottet vid detta tillfälle desto omsorgsfullare sökt iakttaga, som särdeles ogynnsamma och svåra förhållanden inträffat under den tidrymd, hvilken utgjort föremål för Utskottets granskning.

Utskottet har vid denna granskning funnit, att fullmäktige med oafslätlig uppmärksamhet följt metalliska kassans vexlingar samt i öfverensstämmelse med de i Banko-reglementet gifna föreskrifter och anvisningar vidtagit åtgärder för att, i händelse af behof, hafva i beredskap utvägar till densammas förstärkande; i hvilket afseende fullmäktige, bland annat, dels varit betänkte på afyttrande af Banken tillhöriga obligationer, dels beredt Banken tillfälle till begagnande af kredit på utländsk ort.

Med tillkännagifvande att dessa utvägar likväl icke behöft anlitas för metalliska kassans upprätthållande,

har Utskottet ansett sig endast böra om fullmäktiges hertinnan vidtagna åtgärder göra anmälan.

§ 6.

Frågor, som framdeles skola behandlas.

Nedanstående, i fullmäktiges berättelse omförmälda frågor kommer Utskottet att framdeles företaga till behandling, och skall derefter rörande dem till Riksdagen göra de framställningar, som kunna finnas nödiga:

§ 6 angående ändring i Banko-reglementets 25 § i fråga om deltagandet å Bankens vägnar i inventering å Kongl. Myntverket;

§ 9 om förändring af texten å Bankens sedlar;

§ 19 om uteslutande ur Banko reglementet af 41 § rörande ett numera återbetaldt lån till Kongl. Myntverket;

§ 28 om sättet för utseende af revisorer till granskning af Lånekontorens förvaltning;

§ 44 angående förändrad sammansättning af Styrelserna öfver Diskont-kontoret samt Lånekontoren i orterna.

Decharge för Banko-fullmäktige.

Som Utskottet, vid den nu verkställda granskningen, funnit att Banko-fullmäktige med oafslätlig uppmärksamhet och omsorg fullgjort det dem anförtrodda viktiga uppdrag, tillstyrker Utskottet vördsamt,

att decharge må meddelas fullmäktige för de af dem från den 15 Oktober 1865 till och med utgången af år 1866 vid Riksbankens förvaltning vidtagna beslut och åtgärder.

Stockholm den 15 Februari 1867.

Reservationer:

vid § 1:

af Herr *Schartau*, som ansåg Utskottet hafva bort till sin anmälan om fullmäktiges beslut i April månad 1866 rörande Bankens öfvertagande af obligationer för 1,103,500 Preussiska thaler af det lån å nio millioner, hvarom Riksgälds-kontoret under hösten år 1865 hade kontraherat med Nordtyska banken i Hamburg och Herr von Erlanger i Frankfurt m. fl. — äfven foga ett eget omdöme i saken, och att detta omdöme bort innehålla, att, ehuru bevekande skäl för den beslutade åtgärden må hafva förefunnits i Riksgälds-kontorets behof af Bankens medverkan till länetransaktionens genomförande, denna åtgärd likväl ifrån Bankostyrelsens ståndpunkt och i betraktande af dels den metalliska kassans då redan försämrade tillstånd, dels den nära liggande omsorgen att icke genom ett större kapitals fästande uti ouppsägbara, efter hvad sig visat, till sitt rätta värde mindre lätt realisabla papper, sjelf bidraga till ett snart derefter jemväl inträffadt tvång att inskränka den för landets näringar synbart behöfliga tillgången på rörelsemedel, dels ock det betänkliga uti hvarje annau inblandning af Bankens penningeförhållanden med Riksgälds-kontorets, än den som Riksdagen sjelf pröfvat och godkänt — vore icke tillrådlig att upprepa vid likartadt tillfälle i framtiden.

Uti denna reservation hafva instämt Herr *Reutersvärd* och Herr *De Maré* samt i den hufvudsakliga syftningen af reservationen Herr Friherre *Nordenfalk*.

af Herr *Mannerskantz*: "Då, enligt den för Banko-Utskottet utfärdade instruktion, det åligger Utskottet, att afgifva yttrande öfver det sätt, hvarpå Riksbanken styrd och förvaltd blifvit, anser jag ett anmärkande omdöme hafva bort af Utskottet uttalas öfver Herrar Fullmäktiges den 23 sistlidne April fattade beslut, att låta Riksbanken med nära $2\frac{2}{3}$ millioner deltaga i en till Riksgälds-kontoret lemnad låneförsträckning.

Genom detta beslut anser jag fullmäktige hafva något öfverskridit den rätt att anordna medel ifrån Bankens reservfond, som, — efter en rätt tolkning af innehållet i 4 § 3 mom. af Banko-reglementet, — blott med vilkor af ett noga iakttagande af Bankens säkerhet och allmänna rörelsens fordringar, har blifvit dem lemnad, samt finner, för min del, den beslutade åtgärden vara anmärkningsvärd i följande tvänne hufvudsakliga afseenden, nemligen:

dels med *hänseende till Riksbankens egen säkerhet*, derföre att då det nu är första gången sedan silfverutvexlingen i Banken åter började, som Bankostyrelsen, utan sina principalers, Svenska folkets representanters, uttryckliga be-
gifvande, lemnat försträckning af Bankens medel till Riksgälds-kontoret, och som andra Bankens tillgångar än dess emellan hvarje riksdagsperiod upplupna och

behållna vinst, blifvit till fyllande af Statsverkets behof ifrån Riksbanken utanordnade, jag måste frukta, att, om detta förfarande lemnas utan anmärkning, fullmäktige derigenom skola anse sig berättigade att få fortgå på samma bana, med den påföljd, att utan Representationens vetskap eller tillåtelse allt större andelar af Bankens fonder successivt skola kunna fastläsas till användning inom Riksgälds-kontoret, samt att derigenom oförmärkt skall återinföras den sammanblandning emellan Statens och Bankens affärer, som för den sednare ansågs särdeles förderbringande under tider, hvilkas förhållanden nu tyckas hafva fallit i glömska; — och

dels med hänseende till *allmänna rörelsens fordringar*, derföre att det under tider — sådana som de närvarande — då förlagstillgångarne länge och ihållande visat sig vara alltför otillräckliga för jordbrukets och andra landets hufvudnäringars behof, det måste verka i hög grad skadligt och hämmande för den rörelse, som af dem bedrifves, att Riksbankens till utlåning inom dessa näringar förut disponerade eller disponibla fonder successivt med allt större belopp dragas ifrån en sådan användning, samt att faran att blottställas för skadan af denna förlust utaf af dem förut disponerade, Riksbanken tillhöriga förlagsmedel, för de näringsidkande klasserna måste blifva så mycket större, om oanmärkt får försiggå — att Banko-styrelsen, utan föregående hemställan till Representationen och i förväg för dess anordningar, kan besluta om sådana betydliga inskränkningar i den förlagsrörelse, som förut af Riksbanken blifvit bedrifven, hvarigenom Bankens sanilade fonder för längre tid eller för alltid komma att för statsbehof fästas eller förskingras.“

af Herr *Indebetou*: “Då fråga inom Banko-Utskottet förekom rörande fullmäktiges åtgärd att inköpa obligationer af Riksgälds-kontorets år 1865 kontraherade jernvägslån till effektivt värde af en million thaler Preussisk courant samt att dertill använda något mer än 2 1/2 millioner R:dr af Bankens reservfond, fattades inom Utskottet, med en pluralitet så knapp som möjligt, det beslut, att nämnda åtgärd skulle för Riksdagen anmälas, utan att åtfoljas af något omdöme från Utskottets sida, huruvida Utskottet fann ifrågavarande åtgärd ändamålsenlig eller icke.

Enär jag tillhörde den minoritet, som ansåg, att Utskottet bort i nämnda afseende för Riksdagen uttala sin mening. återstår för mig endast den utvägen att i form af reservation anföra min åsigt i ämnet.

Dervid förekommer i främsta rummet anmärkningsvärdt, att Banko-fullmäktige, utan att underställa frågan Rikets då församlade Ständers bepröfvande, disponerat af Bankens reservfond ett så betydligt belopp, som ofvan blifvit nämnt, eller utöfver 2 1/2 millioner R:dr, en summa, som Ständerna möjligen kunnat finna skäl att på annat sätt till landets fördel använda.

Då Banken år 1860 öfvertog en del af det jernvägslån, som Riksgälds-kontoret

toret nämnda år kontraherade, skedde detta på grund af Ständernas beslut, och det synes varit med god ordning öfverensstämmande, att äfven sistlidet år ett sådant beslut hade föregått, innan Bankens reserverade medel för ifrågavarande ändamål användes.

Ehuruväl Banko-fullmäktige äro utsedde att förvalta Riksbankens medel och tillhörigheter, så följer dock icke deraf, att de ega använda dessa medel efter eget godtfinnande, en rättighet, som Ständerna städse plägat förbehålla sig, och som allt framgent synes böra vara utaf Riksdagens beslut beroende. Ett motsatt förfarande skulle leda derhän, att då Riksdagen vore sinnad använda någon del af Bankens reserverade medel till landets fördel, kunde desamma tilläfventyrs redan på förhand, Riksdagen oåtspord, vara af fullmäktige för helt andra ändamål disponerade, ett förhållande, som äfven under sistlidna riksdag inträffade.

Sådant torde dock icke böra för framtiden ega rum, och med afseende härpå har jag trott det icke finnas olämpligt, om Riksdagens uppmärksamhet fästades vid nu omförmälda af Banko-fullmäktige viktiga åtgärd.

Huruvida det nämnda inköpet af obligationer varit med Riksbankens fördel öfverensstämmande, är en annan fråga, som äfven torde förtjena undersökas.

I detta hänseende kan man ej underlåta fästa sin uppmärksamhet vid det förhållandet, att en minskning af Bankens metalliska kassa visade sig omedelbart efter den med Riksgälds-kontoret uppgjorda transaktionen, en förminskning, som föranledde Banko-fullmäktige att kort derefter icke allenast inskränka tiden för diskontering och utlåning, utan ock minska utlåningen samt förordna om indragning af en del utaf de medel, hvilka varit för handels- och närings-diskonten anvisade.

Om än det kan antagas, att metalliska kassans förminskning icke var någon ovilkorlig följd af den med Riksgälds-kontoret avslutade transaktionen, utan berodde på andra orsaker, så måste det ändock medgifvas, att de 2 1/2 millioner R:dr i Riksbankens sedlar, hvilka i följd af nämnda transaktion småningom från Banken utlemnades, skulle i viss mån utöfva en ofördelaktig verkan på den metalliska kassan samt att det för Banken hade varit fördelaktigare, om en sådan utlemning af sedlar icke egt rum under sistlidne år, då tryckningen på Bankens metalliska kassa fortfarande under flera månader var stark och förorsakade dess nedgående här på platsen under det i Banko-reglementet derfor bestämda minimibeloppet.

Ehuruväl det må anses hafva legat utom Banko-fullmäktiges förmåga att förutse händelser, som inträffade sednare än beslutet om inköp af Riksgälds-kontorets obligationer, så förefaller det ändock klart och obestriddigt, att följderna af detta beslut icke voro för Banken fördelaktiga under de förhållanden, som sistlidet år egde rum.

Det kan icke vara min afsigt att mot Herrar Banko-fullmäktige i detta af-
Bih. till Riksd. Prot. 1867. 6 Saml. 1 Afd. 3 Häft.

seende framställa något klander, helst jag är fullkomligt förvissad, att de handlat efter bästa öfvertygelse, och det icke heller kan förnekas, att den omförmälda åtgärden medförde för Riksgälds-kontoret en betydlig lättnad vid uppgörelsen af det sednaste jernvägs-lånet, en omständighet, som icke bör lemnas utan behörigt afseende; men det har synts mig vara i sin ordning, att någon uppmärksamhet egnas åt sådana förhållanden, som med förenämnda inköp af obligationer kunna ega sammanhang eller deraf möjligen varit i viss mån beroende.“

Uti denna reservation har Herr *Anders Gudmundsson* instämt.

af Herr *Lönnberg*.

vid § 3:

af Herr *Agardh*: “Då af de begagnade ordalagen måste blifva en följd, att fullmäktige skulle nödgas åter nedsätta *inträdesafgiften för kreditiv* ifrån 1 procent (hvertill med stöd af sednaste Banko-reglemente den blifvit förhöjd) till $\frac{1}{2}$ procent (hvertill den i föregående Banko-reglementen varit bestämd); och då höjandet af inträdesafgiften synes mig vara en åtgärd af helt annat syfte än höjandet af räntan, så kan jag icke biträda Utskottets yttrande i denna del.

Det måste vara tydligt, att i samma mån å beviljade kreditiv större belopp äro uttagna, i samma mån blir rörelsen för Banken inbringande och kreditiv-lånen för låntagaren billiga. Är hela kreditivbeloppet användt, så lider Banken ingen ränteförlust på någon kassa, som ligger väntande på uttagning; och kan den enskilde använda hela kreditivbeloppet, så kommer inträdesafgiften att fördelas på hela detta belopp, hvarigenom lånet blir mindre dyrt än då inträdesafgiften skall läggas på en mindre del af kreditivsumman. Är t. ex. folioafgiften $\frac{1}{2}$ procent och räntan 6 procent, så kostar ett kreditivlån, om hela kreditivsumman är använd, låntagaren $6\frac{1}{2}$ procent, och Banken tar denna ränta på sina penningar; men om halfva summan endast är använd, så kostar lånet låntagaren 7 procent, och Banken skulle endast hafva $3\frac{1}{2}$ procent för sin försträckning, om nemligen de till kreditiv anvisade medel icke på annat sätt kunde delvis användas. Det ligger sålunda i både Bankens och kreditivhafvarnes intresse, att icke större del af den åt kreditiv anvisade fonden ligger obegagnad, än som med ett klokt användande af denna art försträckning är nödigt.

Nu måste det vara tydligt, att om inträdesafgiften är låg, så förledes den enskilde, för att ständigt kunna disponera penningar, att söka högre kreditiv än hvarmed han oftast kunde vara hulpen; är åter inträdesafgiften hög, så inskränker han sig till det han oundgängligen behöfver, helst tillfälliga behof kunna genom andra slags lån afhjelpas. Då således en högre inträdesafgift bör hafva den verkan, att de gamla kreditivnehafvarne minska sina kreditivbelopp, så blir den till kreditiv anvisade fonden mera tillräcklig och tillgänglig för andra sökande, som förut icke kunnat erhålla dessa, de förmånligaste af alla slags försträckningar. I samma mån fonden blir fördelad på flera kreditivtagare, som hvardera

icke disponera högre kreditivbelopp än de lämpligen använda, skola uttagningarne blifva större och jemnare — och både Banken och de enskilde derpå vinna.

Så länge det händer, att många kreditivsökande ifrån Diskont-kontoren årligen afvisas, hvilka i stället erhålla sina kreditiv i de enskilda bankerna, måste jag, på anförda skäl, anse det vara med både Bankens och den större allmänhetens intresse öfverensstämmande, att inträdesafgiften hålles någorlunda hög. Anser man att de sålunda fördyrade kreditiven verka menligt på rörelsen, så synes det vara klokare att det åt fullmäktige öfverlemnades att minska kreditivräntan, då anledning dertill kunde förefinnas.“

af Herr *Lindström*, som reserverat sig emot Utskottets i slutmeningen gjorda framställning.